

Joachim Vadianus, *Gallus pugnans*, 1514

Atelier de traduction du Groupe de théâtre antique

Université de Neuchâtel, CLAM

É. Paupe

Semestre de printemps 2020

Parasceve, Instituendae concordiae collocutores¹

Philonicus Euthymus Nomothetes

Philonicus Audistis hactenus, Spectatores, ephebi, grandævi & medioximi : me narrante breviter, Euthymo vero longissime & fastidiosissime,
 5 quid Gallinae desiderent, quid Galli reponant : sive potius Euthymus, qui de Gallis ea retulit, quae ne ipsi quidem sciunt, & si scirent ne unquam crederent.

Euthymus Audistis inquam Spectatores quam inique gallinae accusarint, quanquam pertinenter, argumentis evidentibus, & indiciis plus quam veris galli se me Patrono purgarint. Qui etsi ea quae dicta sunt : aut proposita
 10 per Philonicum nequaquam dictum iri putarunt, Propterea, q aliter sensurum amo rem, aliter fidem, aliter conjugium credere, Suspicati tamen pleraque eas injuriae loco habituras me purgationis & defensionis provinciam ita subire volvere, ut nihil præterirem eorum, quae ad gloriam suam pertinere viderentur,
 15 quod quidem pro virili perfeci, respondendo magis, qua retaxando, multa enim consulto prætermissa sunt, quae vehementibus verborum aculeis ex officio prosequi potuissem, si me ad crescentis orationis vastitas non absterruisset, Magis igitur tibi Philo. temeritatis culpa tribuenda est, quam mihi longitudinis, Potest, ingens maledicentia, paucissimis verbis comprehendere, imo quinque
 20 tantum litteris ut si dixero, Fures? amoveri aut & expungi paucis non potest.

Philonicus Saepe in me maledicentiam, tu vaniloquentia notas, an non tu vaniloquus es potius, quod me bonam operam pro virili navantem, maledictum dicere falso audes, Videsis Euthyme, & cognoscens loquitor, institutam ego (mihi crede) isti tuae tam inverecundae petulantiae, alio in loco ultionem.

Euthymus Heus Spectatores non est satis a Philonico, tot falso Gallis esse ascripta, nisi etiam in Euthymo libidinem exaturet : minans ipse aliam iam nunc aliarum injuriarum actionem instituit, Pergamus obsecro Philonice ne gallorum & gallinarum obliti, in alius causae luctam acerbiorum deveniamus

Philonicus & istud mihi adprime placet, quanquam te monitum velim,
 30 ut horum quae in me dixisti memor sis, ego enim ea non intermittam, nec ut sepulta præteribo.

Euthymus Dicite ergo Spectatores ut estis hortati, & sententiam pronuntiate, novistis insontissimos Gallos.

¹36-39

- Philonicus** Dicite obsecro Spectores optimi, novistis optimas & inson-
 35 tissimas Gallinas.
- Euthymus** Eheu quid tacetis, ita enim utra pars occubuerit, haud promp-
 tum erit intelligere.
- Philonicus** Eia age, profemini, quod vobis est in animo, reiue finem
 date, fastidiosa est illa in re satis proposita, satisque clara, cunctatio.
- 40 **Euthymus** Tacere omnes sentis, mussare, tamen vides, & conari quic-
 quam non nullos. Quod si unus verba faceret primus, plures sensum essemus
 audituri. Etenim, cum respondere omnes nequeant. singuli eum qui primus lo-
 qui audeat, expectant : quem tandem ordientem, certatim urgere & impellere
 (ut saepe in coetu sit) reliqui multitudo solet.
- 45 **Philonicus** Ego te Nomothetes, cum prudentissimis quibusque consi-
 liorum acumine par sis, tam diu tacere, attente audientem, admodum miror,
 Effare obsecro, quod felix faustumque fiet ut et alii aut in tu sententia conquie-
 scant, aut ad dicendum invitati, quae animo concepere, proloquantur, nosque
 cum primis quid sentias, non ignoremus, Amas tu quidem, ut scio, Gallinas,
 50 & Ornithoboscia frequentissima, ea villa fovet, quam nuper ad suburbanum,
 exaedificasti.
- Euthymus** Salva res est, eloquente Nomothete potest enim ceteris qui
 assunt, recte sentiendi exemplum, praeberere. Dicit ergo mi Nomothetes, et or-
 dire faustiter.
- 55 **Nomothetes** Quia me Philonice, tuque Euthyme, adeo ut primus elo-
 quar : quod sentio hortamini, duco non tacendum esse, maxime quod nullius
 sententia nostra opinione, praevertitur. Idque omnium maxime velim ut Capos
 castratos in vestra illa disceptatione, Galli, Gallinaeque arbitros deligerent.
 Iudices enim esse non possunt cum sint Eunuchi, id quod nostrarum legum
 60 sanctione, si bene sentio, comprehensum est, Arbitri Hercle optime erunt ob
 communis amicitiae vinculum & mores utrisque multis annis examussim per-
 spectos, Et hoc etiam vocabulum, illo plus est honorum, Nam arbitrorum offi-
 cium, multo mansuetius, multoque in affinium & conjugum dissidiis oportun-
 uis. Hos enim legum adeo non ligat severitas, quin multa possint pro partium
 65 commodo mansuetissime moderari. Illos autem officii rigor legumque dictamen
 non sinunt nisi cum incommodo quodam mites esse. Praeterea, Odiosissimum
 est, pati iudicem qui nostri generis non sit, Ad sui enim ordinis iudicem fugere
 debet legibus & natura promittentibus, quisquis accusatur eumque sequatur,
 qui accusat oportet. Quia igitur utraque pars, Caporum fidem vestris verbis

70 imploravit, quod ego praecaeteris iter audiendum animadverti, quos alios com-
mode praeter Capos, obsecro, instituetis Arbitros?

Euthymus Hercle ita fieri desidero, ut Nomothetae placet, utque aliis ip-
si annuentibus placere video. Verum quis Caporum commodus interpret erit?

Philonicus Prius quaerere, an Gallis, Gallinisque hoc ipsum sit placitu-
75 rum Euthyme, his siquidem nolentibus nihil loci Nomothetae consulta obtine-
bunt.

Nomothetes Quin igitur, quid velint rimamini?

Philonicus iam rimabimur si placet Euthyme?

Euthymus perplacet. Vos interim Spectatores Spectatores libero & hi-
80 laro animo eritis.

Nomothetes Video ego medius fidiis, trisque acceptos esse Capos, nam
utrique conivent & verbis quoque assentiuntur, verum revertentes audiamus.

Philonicus Pulchre Gallinae sibi evenisse putant, quod Capos arbitros
habiturae sunt.

85 **Euthymus** Et pulcherrime Galli, nam Capi Galli aliquando fuere, Gal-
linae nunquam.

Philonicus Subi obsecro Nomothete, provinciam id eloquendi quod Capi
volunt. Nullum enim omnium scio qui majori ipsis familiaritate, inter oriandum
junctus sit. Enarra igitur eis prius rem omnem ut eam accepisti, & Democriti
90 herba, qua multarum volucrum sermonem intelligis, gnaviter utere.

Nomothetes Quia ita Patroni vultis ita agetur, verum immorandum est
paulisper donec omnia explicem Capis, & quae rursum dicenda sint accipiam.
Vos interim Spectatores orate superos, ut Nomothetes voster ex Caporum Se-
natu id referat, quod pro pace & concordia, tantae discordiae prospere faxit.